

Alkoholfri kultur : Föredrag vid nordiska kvinnokongressen 1928 /

Stéénhoff, Frida,

54 F B

National Library
of Sweden

Kungl. biblioteket

0 0000 000092137

Polit. ekon-
hytet -
(B.-)
o

ALKOHOLFRI KULTUR

FÖREDRAG

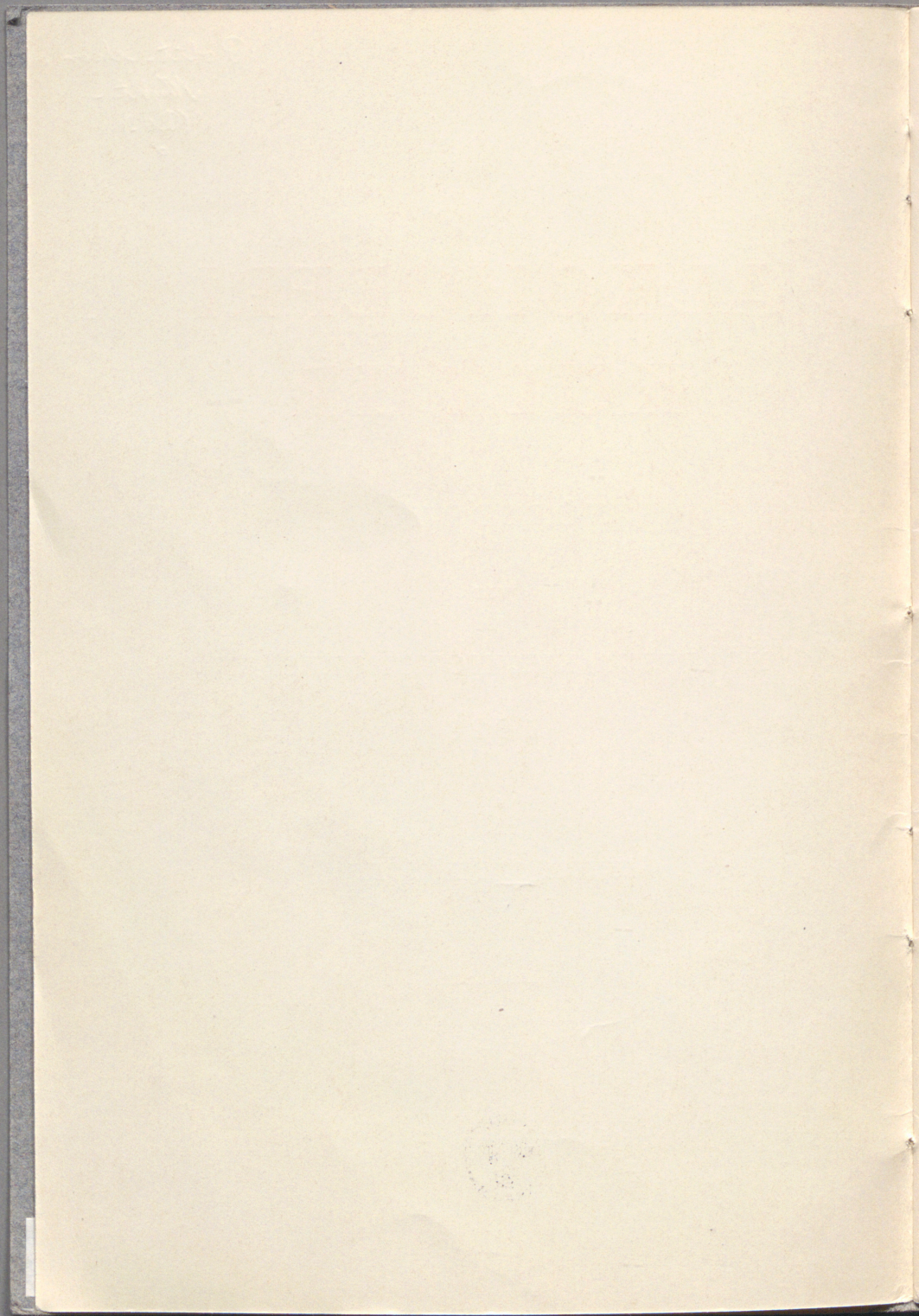
VID

NORDISKA KVINNOKONGRESSEN

1928

AV

FRIDA STÉENHOFF

ALKOHOLFRI KULTUR

FÖREDRAG

VID

NORDISKA KVINNOKONGRESSEN

1928

AV

FRIDA STÉENHOFF

ALKOHOLFRI
KULTUR

FÖREDRAG

VID

NORDISKA KVINNOKONGRESSEN

1928

AV

FRIDA STÉNNOFF

Wilhelmssons Boktryckeri A.-B.
Stockholm 1928

OM UPPGIFTER FÖR KVINNORNA
I SKAPANDET AV EN ALKOHOLFRI
KULTUR I HEM OCH SÄLLSKAPSLIV

OM UPPGIFTER FÖR KVINNORNA
I SKAPANDET AV EN ALKOHOLFRI
KULTUR I HEM OCH SÄLLSKAPSLIV

Utgivet af H. & P. Åberg, Stockholm
1921

I.

Man kan säga, att kulturlivet är impregnerat med alkohol. Det råder intet tvivel därom. Och då menas med kulturlivet inte bara den levande kulturen av i dag, utan hela den långa tidsträcken alltifrån kulturens begynnelse. Varför är det så? Verkliga skälet vet ingen. Vad kan man då mera säga om den saken? Varför tala därom? Har det inte redan talats så mycket om alkoholen, att både vänner och fiender äro trötta? Trötthet att höra alstrar en sorts immunitet. Lyssnaren blir oemottaglig för det som säges. Tyvärr, när det vill hans bästa! Och det finns ingen hjälp härför.

Låt mig erinra om en liten skolhistoria, som slår huvudet på spiken, att det borde finnas serum för allt. Lärarinnan frågade klassen, varför man vaccinerades. En liten flicka var ivrig med svaret: "Jo, fröken, man vaccineras för att man skall bli oemotståndlig i sju år!" De som tala mot alkoholen borde sannerligen behöva vaccineras för att få sina föredrag oemotståndliga. Emellertid — nykterhetsrörelsen har gått storartat framåt även utan dylik vaccin. Själva tröttheten måtte alltså — liksom allt annat — vara något relativt.

Ibland hör man från riksdagen, att ett lagförslag blivit antaget "i trötthetens tecken". Då blir man kanske orolig för lagstiftarnas vigör. Uttrycket betyder nämligen, att någonting mindre lyckat blivit accepterat av för tillfället matta hjärnor.

Kulturlivet som sådant är ingen lagstiftande församling. Det kan mera liknas vid en flora i en botanisk trädgård, där det även växer mycket giftiga örter. Har man väl någonsin, sen kulturens begynnelse, hört omtalas, att giftiga örter blivit bortplockade i trötthetens tecken? Har det inte fordrats nästan övermänskliga ansträngningar för att få bort även den minsta lilla giftplanta? Jo, det har behövts en entusiasm och en ihärdighet som för att storma himlen. Om någon skulle fråga: Men varför så enorma ansträngningar för så minimala resultat? Då måste svaret bli: För att rötterna sitta så djupt.

Rötterna äro de starkaste av alla band. I vissa fall trotsa de varje som helst försök till uppryckande eller avslitande. Ännu är det en oavgjord fråga, huruvida det starka och sega bandet mellan kulturen och alkoholen överhuvudtaget går att övervinna. Mycket olika åsikter råda om den saken. Man kan säga, att världen är delad i två läger — för och emot övertygelsen om ett dylikt totalt övervinnande.

Det kända ordspråket till trots ser det i vår tid ut som om något nytt kommit fram under solen: En samfällad och vida utbredd önskan, att mänskligheten inte längre skall göra sig till drivbänk för alkoholgiften. Aldrig förr har man iakttagit detta symptom av ändring och nydaning i allmänna omdömet. Vill man tydligast avläsa skillnaden i detta fall mot förr, så må man

gå till barnuppfostrandets gebiet. Fordom sade man till det uppväxandet släktet: "Lär er att dricka mycket! Starka män äro duktiga i dryckjom!" Länge och väl hette det därpå: "Lär er att dricka med förstånd och smak! Drick aldrig för mycket!" Nu säger man till de små: "Låt bli att dricka! Alkoholen är farlig!"

Uppfostrandet är i sig självt ett uttryck för folkliga önskningsar. Folkliga önskningsar äro i sin tur uttryck för självbevarelsedriften. Har det ej alltid varit genom folkliga önskningsar, som vårt släkte räddat sig upp ur försumpning och osundhet? Ha icke folkliga önskningsar dragit upp riktlinjer för en bättre och lyckligare framtid? Djupa, allmänna önskningsar kunna därför även tagas som aningsar och profetior. Är det väl alldeles otroligt, att mänskligheten till slut blir, vad den verkliga önskar?

Historien visar några energiska försök att slita bandet mellan kulturen och alkoholen. Bland dessa försök finns det två, som framför andra äro märkliga: Muhammeds förbud för sina trogna att dricka alkoholhaltiga drycker och rusdrycksförbudet i Förenta Staterna. Båda förbuden äro fenomen, som nästan likna underverk, om man ej ser dem folkpsykologiskt. Det senare förbudet är ett talande bevis för den förut nämnda, nya gemensamhetskänslan. Det förra förbudet var en ensam, stor diktators pedagogiska dekret. Muhammeds åtgärd är kanske ej mest anmärkningsvärd i sin egenskap av förbud mot alkohol, utan i sin suggestionskraft. Det är underbart, att han under århundraden kunde tvinga millioner muselmän till lydriad i en så kännbart brännande punkt som avståndet av alkoholnjutning måste vara. I våra

upproriska tider lär emellertid hans befallning icke längre verka såsom den gjorde förr. Den har förlorat i kraft just för att den, folkligt sett, utgick uppifrån och inte inifrån.

* * *

När jag anmodades tala om kvinnliga uppgifter i skapandet av en alkoholfri kultur, kände jag mig oviss och tveksam. Det gällde ju vanskligheten att finna särupp-
gifter för kvinnorna. Ämnet föreföll mig till en början som det svåraste, jag någonsin givit mig in i. Nå, det vill ju ej säga så mycket i och för sig! Men jag omnämner min tvekan för att förklara, varför jag sökte hjälp. Jag rådgjorde med i mitt tycke lämpliga personer av självständigt omdöme och intresserade för nykterhetsproblemet. En hel del människor voro vänliga nog att säga mig sin tanke om alkoholen och kulturlivet. Deras uttalanden varierade tämligen mycket inbördes. Men de överensstämde alla i en väsentlighet, de uttryckte samtliga ett beklagande av den impregnering, som här tjänat som utgångspunkt. Jag tror att det numera vore svårt att få ett enda svar i motsatt riktning.

Av de meddelanden, som gåvos mig, vill jag här återge tre: ett är från en pessimist, ett från en optimist, och ett från en person som är ingendera delen. Jag citerar dem i ordningen fru X., herr Y. och fröken Z.

Med fru X. komma vi rakt in i sällskapslivet av i dag. Mitt samtal med henne ägde rum just som hon stod i begrepp att med sin man fara till Saltsjöbaden för att delta i en festmiddag till ära för några högt värderade utlänningar, på besök i Stockholm. Jag bör förutskicka,

att fru X. under många år intresserat sig för nykterhetsfrågan, ehuru hon är en stor pessimist. Hennes intresse har icke låtit avkyla sig, fast det icke åtnjutit någon hoppets näring. Hon gör som många likartade naturer, hon håller sig med sociala ideal, som hon tror aldrig skola bli uppnådda. "Ni vet", sade hon, "att jag avskyr dryckenskapen. Jag anser att vårt släkte dignar under de bördor, drickandets följder pålägga oss. Det finns ingenting mera fasansfullt och ödeläggande än alkoholen. Den överträffar i sina verkningar krigets förfärlighet och alla gifters tillsammans. För mig syns dryckenskapens förbannelse, sedd i sin totalitet, omätlig och överskådlig.

Men jag tror inte på en framtid, frigjord från dryckenskapens fador — lika litet som jag vågar hoppas på en framtid utan krigets elände. Kommande tider bli nog ej stort annorlunda än de förflutna tidrymderna varit. Men låt oss nu hålla oss till nutidslivet! För närvarande vore det otänkbart att ge en galamiddag för högtstående personer med endast vatten som dryck. De män, som vi om en stund skola träffa, begära framförallt av en fest, att den skall skänka stämning. Trevnaden av middagen ligger för dem i begeistringen. Få de icke denna trevnad, anse de, att de lika gärna kunnat stanna hemma. Vi måste räkna med människans och särskilt med mannens konstitution. När det gäller svenskar, måste vi dessutom räkna med vårt klimat och vårt därigenom fastställda temperament. Alla erkänna min make vara typen för en hedersman och en gentleman. Han har aldrig i sitt liv varit berusad. Men blotta tanken på att tillbringa flera timmar vid en vattenmiddag skulle

göra honom nedstämd. Sällskapslivets nöje ligger för honom i utbytandet av tankar mellan sympatiskt stämda vänner. Icke ens sydlänningar kunna, trots deras livliga naturell, bli meddelsamma utan alkoholens hjälp. Männen måste ha en stark hämning, som hos dem hindrar meddelsamhet! De ha ofta en rent sentimental längtan efter ömsesidig öppenhjärtighet, men de äro avstängda från varandra såsom genom en glasvägg. Först alkoholgiftet smälter ned glasväggen och kopplar på en ledning mellan själarna.

Jag kan inte råda min dotter", fortsatte fru X., "att bli absolutist, hur gärna jag än skulle se, att den nya ungdomen kom bort från dryckesvanorna. Min dotter har dragning åt absolutismen liksom jag, hon har från mig ärvt det sociala nykterhetsintresset, men hon är förlovad med en man, som saknar sinne för samhällsfrågor. Han är forskare och hängiven sin specialitet. De älska varandra innerligt. Min dotter får kompromissa sig in i sin mans värld, liksom jag fick göra på min tid. Det är enda vägen för henne att bliva lycklig, såsom hennes föräldrar blevo det.

Ingen slags schism får förekomma mellan två som skola vara ett. Om från den ena partens sida förnimmes ett visserligen diskret men dock ihållande klander av den andra partens alkoholbruk, går den fullständiga harmonien förlorad. I allmänhet är det så, att kvinnan följer mannens stånd och villkor. Stundom är det även så, att mannen för in sin hustru i en högre social sfär. För mig och min dotter är förhållandet, att vi fått och få en hel del representationsplikter, som vi icke vilja svika. Den ansvars-kännande familjmodern söker ena, icke

söndra. Är det icke kvinnans första uppgift att rädda hemlyckan i sitt eget hem? Drinkarens lycka i huset bredvid är även mycket viktig, men måste komma i andra rummet, ty var och en är dock de sina närmast."

Sedan yttrade fru X. några ord, som ännu mera visade hennes pessimistiska syn på livet: "Fred och nykterhet ha varit mödrarnas ideal i alla tider. Men moderskärleken är den enda kärlek, som icke har någon makt. Annars vore världen annorlunda. Männen styra världen på ett sätt som kvinnorna, om de skola vara uppriktiga, ofta begråta.

Vi kunna icke hoppas på en alkoholfri kultur, och därför skola vi icke bortkasta våra krafter för en utopi, eller uppmana andra att göra det. Vi måste räkna med att den mänskliga, och isynnerhet den manliga, hjärnan är *determinerad* för alkoholbruk. Min övertygelse är, att utan någon sorts gift ge icke männens flertal det djupaste av sig själva. Först vid cigarren och glaset får man del av mannens själ. Kvinnorna ha att välja: antingen dela männens vanor, eller isolera sig från deras förtroliga krets.

Jag hoppas, ni nu icke är ledsen på mig för min illusionslösa rättframhet! Men tron, att man skulle kunna skapa en kultur utan alkohol, förefaller mig som en av dessa rörande, dåraktiga föreställningar, vilka äro dömda att förgäves kämpa mot strömmen. Tron är icke alltid, som ni vet, en rättvisande stjärna. En överspänd tro kan leda till de största missräkningar. Den idealist skall alltid gäckas, som icke tar hänsyn till verkligheten. Njutningslystnaden hör till den verkligaste verkligheten. Att tänka sig en mänsklighet utan lystnad efter alkohol är rena fantasien."

Detta samtal var icke uppmuntrande. Men det är kanske karaktäristiskt för de bästa och de mest tänkande kvinnor av den klass, fru X och hennes umgänge tillhöra?

Nu komma vi till herr Y. Han är en vida berest affärsman samt på lediga stunder författare. Så har han bland annat skrivit en ganska uppmärksammas broschyr om svenska handelsförbindelser. Under samtalets gång återkom herr Y. ofta till den historiska synen på alkoholfrågan. Hans ord föllo ungefär så: "Vi veta ingenting om framtiden, men vi veta åtskilligt om det förflutna. Vi veta att sällskapslivets upprinnelse helt enkelt var ett organiserande av drickandet. Männen kommo tillsammans för att öka drickandets glädje genom gemensamhetskänslor. De förmådde på den tiden knappast uppfatta någon högre sällhet än ruset. Antydningar härom gå igen i många talesätt i våra dagar. Att vara 'berusande' betyder alltjämt på modern språk ett högt beröm för den eller det, som åstadkommit det därmed avsedda tillståndet. För våra förfäder hägrade som själva saligheten efter döden att vara berusad. Vikingarna skulle träffas i Vahall för att dricka mjöd. Därpå skulle de sova och sedan uppstå för att åter dricka mjöd under långa härliga dryckeslag i all evighet. Denna primitiva uppfattning om sällskapsglädje kvarlever ännu i vidsträckta kretsar. Just till följd av själva ursprunget till sällskapslivet ligger det en revolutionerande ändring i att skilja sällskapandet från drickandet. Men denna ändring pågår. Jag har varit med om stora, festliga affärsmiddagar med endast isvatten. Förr i världen hette det, att köpmän måste dricka med sina kunder för att göra

goda affärer. Numera är snarare förhållandet, att unga handelsadepter avrådas från att använda alkoholdrycker såsom hjälpmedel i affärlivet. Man kan t. o. m. få höra ord av varning för konkurrensen med kvinnorna i sådan form: Kvinnornas hjärnor äro mindre alkoholiserade och därför komma de att slå oss i längden, när de bli tillräckligt tränade.

Exempel på det primitiva sällskapslivet kunna vi hämta från de stora städernas fattigkvarter. I London lära krogarna ligga så tätt, att det snart sagt finns en krog i vartannat hus längs de stora stråkvägarna i de fattigaste stadsdelarna. Däremot äro rusdrycksförsäljningarna betydligt färre i stadsdelar med mera bildade och välmående invånare. Drickandet som enda och huvudsakliga nöje minskar med kulturens ökande. I de lägsta lagren står mångenstädes umgängeslivet kvar på den barbariska ståndpunkten, att rekreation uteslutande består i att inmundiga rusgivande drycker. Procentuellt är icke krogarnas antal högre i London än i andra huvudstäder, varför man överallt kan göra samma iakttagelse. Englands liksom många andra kulturländers parlament och folkopinion arbetar målmedvetet mot dryckenskapen. Den åsikten har stadgat sig, att alkoholen åstadkommer en skadlig inverkan på nationen. Vill man avläsa en dylik åsikt i lagstiftningen, kan man dels göra det i de stora anslag, som kulturländerna ifråga bevilja till hämmandet av alkoholbruket, dels i de moderna laggar, som förbjuda barn att besöka krogar. Själv har jag i London sett långa köer av barn, ordnade två à tre i ledet, vilka inväntade föräldrar, som fördröjde sig på krogen. En gång återvände jag efter två timmar till

samma plats och igenkände där ett par barnungar, som alltjämt tåligt väntande stodo kvar. Men lagarna äro tämligen maktlösa så länge de ha sedvänjorna emot sig. Nykterhetsrörelsen kämpar en hård kamp mot inrotade vanor. Det är därför den överallt söker en ny utgångspunkt i och med det nya släktets uppfostran.

Med min synpunkt på gemensamheten i alla kultursträvanden har jag svårt att tänka mig några speciellt kvinnliga uppgifter för skapandet av en alkoholfri kultur. Jo, om man som uppgift vill räkna, att kvinnan icke nu i elfte timman bör traska i mannens övergivna alkoholspar, så kan man taga den uppgiften som a och o för kvinnan. Hon har i stort sett hållits utanför alkoholiseringen. I början fick hon icke vara med i dryckeslagen. Sedan fick hon komma med som skänkjungfru. Småningom fick hon dansa för männen under deras symposier. En dryckeskamrat i egentlig mening har kvinnan aldrig varit och det bör hon naturligtvis aldrig bli. Vi se varje dag, hur kombinerandet av dansen och drickandet hållit sig som sällskapsvana genom tiderna. Runt omkring oss i städerna betraktas såsom populärt nöje, att männen sitta i offentliga lokaler och förtära sprit, under det vackra flickor dansa för dem på en estrad."

Sedan gick han något in på ett av de utmärkande dragen för vår tid, nämligen feminismen. Den ansåg han egentligen ej för en kvinnorörelse. Naturligtvis betraktade han den ännu mindre såsom en manlig rörelse. I enlighet med sin allmänna åskådning uppfattade han utvecklingens alla olika faser som resultat av ändringar i världsfinansien. Ekonomien är för herr Y. den absoluta motorn för alla omdaningar.

"Under föregående kulturskeden", sade han, "har ekonomien fört oss fram, *utåt*, genom enbart maskulin aktivitet. Vår tid kallas feministisk, därför att även kvinnor nu äro verksamma i aktionen utåt. Ingenting är dock ändrat i ledningen av det hela. Överallt är det män som leda rörelserna. Äro dessa män feministiska? Varför tänka, skriva, handla, lagstifta alla ledande krafter feministiskt? Därför att världsfinansien tar nya vägar. Däri ligger intet speciellt kvinnligt.

Det var huvudsakligen längs tre linjer, som kapitalet fordom samlade och gav utlopp åt våra förfäders energi: Att slåss, att dricka, och att köpa kvinnor. Det är just på dessa tre linjer, man nu kan skönja begynnelsen till en ändring. Det betyder en förskjutning mot annan kapitalplacering. Kriget, alkoholbruket och prostitutionen ha i någon mån förlorat i popularitet. Ett vaknande folkmedvetande har börjat kritisera de forna tre finansiella kungsvägarna såsom varande alltför barbariska för kulturmänniskor. Vad betyder detta? Ett nytt kulturskedes början? Så brukar man kalla tidsskäl och milstolpar, då den eviga energien, med ekonomien som motor, driver fram ändringar i livsföringen.

Mänskligheten känner då, att den strävar att komma bort från döende kulturförhållanden med uttjänade former, som icke längre ge bästa valuta för billigaste pris. Fast vi icke veta något om framtiden, kunna vi dock tillåta oss gissa, att de klokaste affärsmännen, liksom de visaste statsmännen, gå in för allt klarare hjärnor. Det är ej för intet, som jordens nu skickligaste merkantila folk med eldigaste framåtanda förklarar alkoholen som det farligaste mentala giftet, vilket bör avlägsnas från de gängse livsvanorna.

Fordom måste kvinnorna köpas, därför att de måste sälja sig själva. Männen hade lagt beslag på alla bytes- och handelsmedel. Kvinnan hade ingenting annat att sälja än sin egen kropp. Därför fick man köpa henne på livstid eller på kortare tid, alltefter fluktuationerna på tillgång och efterfrågan. När kvinnorna nu börja bli ägare till bytes- och handelsmedel, sälja de sig själva mindre. I och med detsamma blir folkmoralen en annan. Synen på prostitutionen som resultat av ekonomi och en kvarleva från slavperioder är numera den vanliga hos insiktsfulla människor. Dessa betrakta också kriget och dryckenskapen som i hög grad beroende på vissa, givna värdeplaceringar: krigsberedskap genom vapenfabrikation och rusberedskap genom alkoholtillverkning. Men det tar tid för världsfinsanzen att arbeta sig in på nya vägar. Dit måste den dock gå, när de gamla vägar- na ej längre passa för en energi, som behöver ny form för sitt utlopp."

Min tredje interlokutör, fröken Z., bar det amerikanska namnet Flossie. Hon hade verkligen något amerikanskt över sin personlighet. Hon var nog vänlig, att i sin bil hämta mig ut till familjens villa. Vid en kopp te språkade vi länge, och jag märkte snart, att vi mest talade om *motion*. Fordom talade vi mest om böcker med varandra. "Jag tror icke", utbrast Flossie skämtsamt denna gång, "att jag läst en bok på ett helt år!" För mig själv tänkte jag, fast jag naturligtvis icke yttrade något sådant: "Men, förtjusande Flossie, varmed föder du din själ?" På en sådan fråga skulle hon nog skrattande svara: "Med bensin naturligtvis".

Jag var således nog lycklig att få tillfälle studera en

högmodern, bensinfödd själ, som aldrig sällskapade med böcker utan levde bilens liv. Hur väl lämpade det sig ej att från denna unga tidstyp få några tankar om alkoholens och kulturens inbördes förhållande! En ung kvinna som Flossie var ännu för kort tid sedan helt obefintlig. Gångna generationer ha fått lära sig, att paradiset's orm frestade kvinnan med kunskapens frukt, och för gångna generationer var kunskap lika med böcker. Det tycks icke längre vara så. Skulle Flossie, om hon förflyttades till Edens lustgård, möjligen frestas med okunighetens frukt såsom det farligaste lockmedlet? Har med andra ord bokkulturen fått ge plats för motionskulturen? Är detta den oundvikliga följden av oavbruten rörelse? För att inhämta kunskap måste man i allmänhet läsa — så var det förr i världen! — och för att läsa måste man i allmänhet sitta stilla. Flossie är ständigt på gående, dansande, farande fot, från den ena platsen till den andra, halva tiden på gatan, därav mesta tiden vid ratten. Ingen kerubim med bart huggande svärd skulle behövt stänga portarna för henne till paradiset's bibliotek. Strålande nöjd skulle hon kört därifrån i sin egen bil. Skola hennes eventuella avkomlingar en gång återvända till boken? Därom vet man intet. Förr voro för mig människor som hade tid att läsa och icke läste, lika stenåldersfolk, som ännu icke nått till bokens nivå, som ännu icke blivit vänner med de 28 små svarta bokstäver, vilka varit kulturmänniskans underbara trotjänare och genier. Utan dem har hon hittills icke kunnat existera. De ha varit hennes dagliga följeslagare, tröstare och räddare. Och här sitter Flossie och förklarar gladeligen, att hon träffar människor, vilka muntligen

lära henne allt, som hon behöver veta. Och sanningen är, att hon verkar kunskapsrik. Hon har praktisk känedom om världen. "Det viktigaste av det sociala livet", utbrister hon övertygad, "lär man på landsvägarna! Kvinnornas uppgift är nu framförallt att vara ute på vägar och stigar för att befordra trafikulturen! Kärlekens problem är visserligen alltjämt numro ett. Men trafikproblemet kommer in som avgjord tvåa!"

Flossie var just den kvinna, jag behövde möta. Hon var övertygad om, att motorismen skulle göra världen nykter. "Man kan inte," sade hon, "fortköra på vägarna, om inte människor äro nyktra! Snart kommer det att betraktas som attentat mot nästans liv att vara rusig i en bil, eller rusig i vägen för en bil! Och som alla snart ha med bilar att göra, finns det faktiskt ingen plats längre för dryckenskapen! Motorismen rusar fram och lämnar alkoholismen långt bakom sig! Tänk på hur det var förr i världen", fortsatte hon, "då mina föräldrar voro unga! De bodde i Norrland och jag har hört dem berättat, hur det då gick till på vägarna! Då voro alla män alkoholister! Åtminstone bland allmogen! Åtminstone en gång i veckan! Om lördagarna samlade sig de unga männen för att dricka sig överlastade. Sedan drogo de fram i skrånande hopar längs vägarna. Ensamma vandrare vågade ej möta dem. Man gömde sig till skaran passerat. De berusade ungdomarna gingo till stugor och gårdar på jakt efter offer. Ofta måste gårdsägaren med revolver eller bössa i hand hela lördagsnatten skydda sin dörr. Ve de stackars varelser, som icke hade någon beskyddare!"

Jag yttrade en förmodan, att det nog var dessa sorg-

liga vanor, som framkallat det intensiva nykterhetsarbete, vilket med så storartad framgång bedrivits just i Norrland. Folket var förmodligen uttröttat på alkoholens terror och sade därför vid förbudsomröstningen ifrån, vilkens tingens ordning, som var den mest efterlängtrade.

"Ännu mera givet är det", trodde Flossie, "att en gång, när alla skola flyga, hjärnorna måste vara alkoholfria. Jag är till den grad optimist, att jag tror framtidens mänsklighet blir fullkomligt helnykter. När både luften och marken är ett enda vimmel av motorer, duger det helt enkelt ej, att någon enda maskin går på sned, därför att föraren är sned!"

Därefter frågade jag henne, hur hon själv ställde sig till absolutismen. "Det har blivit så", svarade hon, "att jag rent automatiskt drivits till absolutism, utan att det alls var min avsikt från början. Innan jag skall köra hem de mina eller vänner från en middag, vågar jag numera icke förtära så mycket som ett enda glas vin. Jag törs icke minska ett uns av den precision, jag behöver kunna utöva. Vägen hem till oss är full av backar, svängar och svåra passager. Ja, ni såg hurudan den är! Jag riskerar för mycket för att ej utan ringaste tvekan avstå från allt, som kunde avtrubba min sinnesnärvaro. Och likadant är förhållandet efter en lunch. Därför har jag kommit in i vanan att aldrig förtära något. Jag behöver ständigt vara i högsta form. Många gånger har jag varit i farligheter, genom att de bilförare, jag mött, icke varit nyktra. De ha nått och jämt undgått att störöra mig och sig själva. Vid det senaste tillbudet hängde på ett hår, att icke jag och ännu en annan bil kollide-

rade med en tredje bil, där chauffören var drucken. När faran var över, hade vi två nyktra förare känt en sådan sinnesrörelse, att vi stannade, gingo mot varandra och skakade hand under utropet: "Det var sannerligen tur, att vi båda var klara i knoppen!"

II.

Vad som genast faller i ögonen nu för tiden, är att ungdomen rör sig mindre i hemmen än den gjorde förr. Och skillnaden är allra störst angående den kvinnliga ungdomen.

En enquête i Amerika angående de faktorer, som äro bestämmande för den unga flickans moraliska utveckling, har givit vid handen, att hemmet där upphört att vara centrum för umgängesliv. Hem betyder för den självförsörjande unga amerikanskan blott den plats, där hon äter och sover. Som vi äro på väg att amerikaniseras i fråga om ungdomens uteliv, kunna vi kanske med fördel draga slutsatser efter en blick i den amerikanska förstoringspegeln.

Det är ödets ironi, att just nu, när föräldrar mer än någonsin börja intressera sig för sina barn, den plats, där föräldrar kunna göra något för barnen, nämligen hemmet, inte längre lockar barnen. Man kan inte hålla kvar dem med tvång. När arbetstiden är slut, finner man de unga på danslokaler, sportplatser, nöjesfält, kaféer, biografer etc. En liten skara går även till bibliotekens lärum. Men huvudmassan finner man inom områden, som ej kunna existera utan spritförsäljning. Att

på sådana ställen komma alkoholen till livs och införa nykterhetsvanor är ett ganska hopplöst företag.

Ungdomen vill ha trevnad och glädje. Hemmet är ej glatt nog, enligt ungdomens anspråk numera. Kunde man blott skaffa glädje, som gjorde alkoholen överflödig, vore problemet löst. Men detta är icke lätt. I den mån denna uppgift ligger på kvinnorna, är den dubbelt svår, då ju kvinnorna, såsom påvisats, just nu förlora den sfär, där de haft inflytande, genom att hemmet dag för dag minskar i betydelse såsom samlingsplats. Umgängeslivet flyttas över till restauranger, där den mogna generationens kvinnor knappast äro orienterade och således känna sig främmande. Det blir då ej lätt för dem att ge sin prägel åt lokaler, dit de själva knappast höra. Och de kunna, såsom nämnts, ej influera på spritförsäljningen, ty det vore som att söka bortföra grunden av ett hus och tro, att huset ändå kunde stå kvar. Men när ha väl kvinnorna haft lätta lösningar på sina problem? De äro vana att göra sådant som är svårt. De förstå att arbetet för den alkoholfria kulturen, liksom allt annat reformarbete, har sin viktiga lokalfråga och de skola utan tvivel i sin strävan anpassa sig därefter.

När man går till grunden med undersökningar, hur alkoholen skall drivas från sin härskeställning i sällskapslivet, tvingas man att fundera över glädjens problem. För att skaffa glädje, som för ungdomen gör spirituosan överflödig, måste föräldrarna först veta, vad ungdomen menar med glädje. Det är ett stort kapitel, allt för vidsträckt och djupt att här behandlas.

Förr i världen hade man en hemsk och olycksbringande uppfattning av själva begreppet glädje, det visar or-

dets användning. Ett enda exempel härom är nog. När samhället med avsky ville beteckna sina mest föraktade tillhåll, där de sorgligaste ödena utspelades, och de vridrigaste sjukdomarna förvärvades, användes namnet "glädjehus". Från samhällets sida betraktas numera dessa tillhåll, utan hyckleri, såsom sorgehus. För modern uppfattning är glädjen en förmån, en befrämjare av det goda. Både etiskt och hygieniskt önskar man i vår tid glädje över ungdomens liv, liksom man önskar sol över naturen.

* * *

Dröjande vid ungdomens glädjeproblem, lockas vi också att övertänka, vad den äldre generationen själv männe begär av ett kulturellt sällskapsliv. Kanna vi säga de unga, att deras ledare och uppfostrare sökt en rekreation, som varit idébefrämjande, rik på andlig näring, en källa till framåtskridande och samtidigt glädjespridande?

Vad begär man av ett kulturellt sällskapsliv? Om man håller sig till orden, så begär man liv, sällskap, och kultur. Först liv. Det är en stegrad livskänsla, som framkallar glädjeförnimmelsen. Åtminstone en gång om året söka vi lämna stadens jäkt och damm för att få hamna i naturens sköte. En oemotståndlig längtan för oss till landet. I förbindelse med naturlivets skönhet känna vi oss förnyade. Vi samla energi. Sedan äro vi i stånd att gladare och modigare upptaga kampen för tillvaron.

Vad är det naturen ger oss på sina skonade och gynnade områden? Jo, känslan av ett överskott av liv. Denna känsla har något av förnimmelsen att leva alltid.

Den gör oss gladare. Vi älska evigheten, ty vi älska livet, är det icke fullt logiskt?

För det andra begära vi sällskap. Själen vill komma från den ensamhetskänsla, som marterar de flesta levande varelser. En stor del av världslitteraturen, särskilt lyriken, är en oavbruten ensamhetskagan. Ett uråldrigt kinesiskt ordspråk talar om kvinnornas ensamhet: "Kvinnorna likna stjärnorna. De vandra evigt på himlen sina givna banor utan att någonsin möta någon annan stjärna." Hur mycket vemod ligger ej i detta ordspråk!

Den bedrägliga "trösten i glaset" är ofta ett sökande efter att glömma isoleringen. Hopplösheten att finna vägen till en annans själ har skapat många drinkare. Därför måste sällskapslivet komma därefter, att det underlättar vägrödjandet själarna emellan. Det skall utveckla välviljan och förtroendet. Sällskapslivet skall vara ett andligt brobyggande mellan personer, som vilja finna en vän, en kamrat, ett älskande hjärta, som de kunna meddela allt, vad som finns inom det egna hjärtat. Detta har varit idealet för de ensamma, olyckliga andarna. Alkoholen är bedräglig däri, att den ingiver föreställningen, att den öppnar en väg till andras gemenskap. I själva verket spelar den en falsk roll på detta område. Vi behöva blott en kort tid iakttaga de personer, som blivit offer för alkoholförgiftning, för att inse denna sanning. Dessa personer förråda tydligt, att de i själva verket upphört med allt själiskt sökande. Eftersom de icke längre söka efter ett hjärta, kunna de icke längre lyckliggöra något hjärta.

Alkoholen är kärlekens farligaste fiende. En alko-

holist kan ej vara något för en annan, just därför att spriten blivit hans allt. Han sökte alkoholen för att döva sin trånad efter sympati och gemenskap, och lyckades fullkomligt, men på bekostnad av det värdefullaste inom honom, samkänslan. Huru många hustrur ha ej med förtvivlan sett sina barns far upphöra att känna och visa faderlig kärlek. Innan han dukade under för alkoholgiftet, voro honom barnen utsägligt dyrbara.

För det tredje begära vi kultur. Erfarenheten visar att mänskligheten icke kan undvara kultur, beroende på att den oavbrutet längtar efter något bättre. Detta "något bättre" är de successiva förändringar, som genom sitt framträdande skapar kulturen.

* *

Det finns tillfällen, då man alldeles särskilt funderar över kulturens väsen. Det finns ställen, man besöker, som i högsta grad väcka reflektioner om vad som menas med kultur. Till sådana ställen hör i främsta ledet Rom. Och i Rom är det en byggnad, Colosseum, som genom sina minnen med oerhörd styrka predikar om kultur. Och detta icke minst till kvinnor. Vilka historiska kvinnoroller ha ej utspelats där på båda sidor rampen!

Men Colosseum ger först och främst besökaren en aning om hela vidden av mänsklighetens grymhet. Under det jag gick över arenan fram till den plats på första raden, där Caesar brukade sitta, lyssnade jag till cicero-nens berättelse. Han beskrev för mig den kolossala cirkusens glansperiod. Då var hela byggnaden försedd med sidensegel, som meddelst gyllene snören från förgyllda stänger hissades upp och ned, allt eftersom sol- och

regnförhållanden kunde kräva. Vid varje stång stod en slav, dresserad för denna uppgift. Man hade hunnit långt i lyx- och slavkultur.

Det var en strålande månskensnatt. Bruket är att resenärerna första gången besöka Collosseum i månken för att få in det mesta möjliga av den trolska stämningen. Det blåvita ljuset verkade förhäxande. Även den ordinäraste fantasi kunde komma ur vardagslivets stämning. De stora murarna fingo gigantiska proportioner och markens historiska sand skimrade fascinerande som i ett sagospel. Jag tyckte, jag hade Caesar framför mig, omgiven av sitt lysande hov. Bland damerna igenkände jag genast vestalerna. De voro Roms mest fina och vördade kvinnor, som hade sin givna hedersbänk vid Caesars sida. Var och en som läst Roms historia vet, att vestalerna voro så respekterade, att de nästan avgudades. En dödsdömd brottsling, som på vägen till avrättsplatsen mötte en vestal, blev benådad. Så betydelsefullt var mötet med en av dessa höga kvinnor. De representerade det högsta mått av kultur, som romarna kunde fatta. De vårdade den heliga elden, symbolen för Roms liv. Men hur begränsad var ej deras kultur! Hur ofullkomlig, trots all bildning och förfining! Jag såg dem framför mig, dessa ädla kvinnor, utgångna från Roms noblaste familjer, hur stilfulla och förnäma syntes de ej! Jag skulle ha beundrat dem odelat, om jag ej blivit avkyld genom uttrycket i deras ögon. Jag tyckte mig se, att deras blickar voro tända av spänning i väntan på skådespelen, som strax skulle börja, just nedanför deras plats. Dessa ädla kvinnor tycktes redan på förhand njuta av de kommande fasorna på arenan.

I detsamma hördes ett väldigt rytande, ett verkligt rytande, och jag väcktes ur mina drömmar. En stund förut hade jag tittat ned i de vilda djurens källarhål. Dessa inrymde djursändningar från hela den då kända världen. Enorma massor vilda djur fingo sluta sina liv i cirkus till romarnas förströelse. Emellertid var det icke lejon och tigrar, som kommo upprusande från de nedre regionerna, utan en skara glada pojkar, som röto och lekte lejon, därför att de funno platsen så lämplig för den sortens lek. De övade sig kanske att bliva lejon — om inte i krig så i idrott. Cirkusar äro ju än i dag den folkliga ärans arena.

Colosseum är livligt under mänskensnätter. Turister från alla kanter samlas dit, och romerska barn tyckas sakna bestämda sovtider, men aldrig gott humör. Jag var tacksam, att de glada pojkarna förjagade de hemska synerna av skräck och fasa. Hur tydligt hade jag ej känt, att om det någonstädes borde spöka av gengångare så vore det på denna mark, där så många mördade martyrer, gladiatorer och djur givit upp andan.

En tanke, som tvingar sig på besökaren i Colosseum, är, att mänsklighetens sanna kulturhistoria måste vara den oändligt långsamma frammarschen från grymhet till medkänsla. I rummet var det icke något långt avstånd från de förnåma vestalerna vid kejsarens sida till de blodiga liken av martyrerna på sanden nedanför deras fötter. I rummet var det blott några steg mellan dessa två kvinnotyper, åskådarinnan-vestalen och martyren-kristinnan, men i andens värld betydde dessa få steg ett stort avstånd, och i kulturhistorien ett stort framsteg. Den nya känsligheten, gemensamhetssinnet, broders-

kärleken, hade gjort sitt inträde med martyrerne på arenan.

I Colosseum tränger sig även fram den frågan: Hur sker ett sådant framsteg i gemensamhetssinne? Det är samma fråga, som varje kongress i socialt arbete grubblar över. Varifrån kommer den hemlighetsfulla nybildningen i det mänskliga väsendet, som gör det möjligt för människorna att känna djupare och innerligare, och att förstå broderstanken? Och hur skall ett sådant framsteg befrämjas?

Den bildade och i så mycket fulländade vestalen hade ingen uppfattning av kristinnans broderskärlek. Den fattiga, olärda kristinnan på arenan, som mördades vid sin högtstående systers fötter, representerade i all sin yttre ringhet en ny människotyp, överlägsen alla de släkten, raser och kulturfolk som gått förut. Överläsheten låg i tillskottet av samkänsla. Huru länge dödades ej kristinnor inför antikens mäktiga kvinnor till dessas förströelse! Dock var det martyrerne, som voro den livsdugliga typen och som överlevde! Skilnaden mellan vestalen och kristinnan talar sitt värtaliga språk om den art kultur som är den verkligt överlägsna. Hjärtats förmåga att känna gemensamt med andra är för mer än intelligens, lärdom och all teknisk fulländning. Därför börjar ett nytt kulturskede var gång gemensamhetskänslan erövrat en ny del av människohjärtat och människohjärnan.

Colosseum väcker även tanken på att ännu sitta många så kallade kristinnor, symboliskt talat, på de forna vestalernas plats. Dessa åskåda utan lidande, kanske med nöje, de bloddrypande cirkusförströelser, världs-

teatern alltjämt bjuder på. Det fattas dem ännu förutsättningen för den högre kultur, som broderskärleken ensamt ger.

III.

Djurens ungar leva blott om och omigen föräldrarnas liv. Så pågår det generation från generation i oändliga tider. Människobarnen däremot *fortsätta* föräldrarnas liv. Hos människan tar den nya generationen vid och fortsätter den gamla generationens arbete. Det underbaraste hos människan är hennes fortsättningskraft. Hon har i sin ande en outgrundlig förnyelseförmåga. Den kan liknas vid en springbrunn med levande vatten. Det är från denna levande källa, som de nya kulturskedena emanera.

Föräldrarnas uppgift är därför icke bara att vårda det animala livet hos avkomman. De böra också vårda andens liv och i högsta måtto söka rädda dess möjligheter för kulturarbetets fortsättande. Den eviga ungdomens hemlighet är att mogna. Kulturlivet är evigt, därför att det ständigt kan fullkomnas. Det är ungt, därför att det ständigt kan bli äldre. Först när mognandet uteblir, börjar förvissnandet.

Ett osvikligt tecken på mognandet i kultur är den växande gemensamhetskänslan. Därav följer av sig självt, att det yttre tvångets bud: "Du skall icke" ersättes med ett inre bud: "Du kan icke." Detta är kulturgången i det hela.

Kvinnornas uppgift framför alla är, att i det nya släktets hjärta älska fram kärleken till det inre budet:

"Du kan icke sådant, som innebär dina syskons undergång".

Alla kvinnornas olika uppgifter äro olika faser av en och samma grunduppgift, fortsättandet och mognandet av kulturen. Den innebär den kommande befrielsen, som är mänsklighetens mål. För släktet har alltid hägrat en framtid i frihet. Slaveriet är hatat sedan urminnes tid. Människan har alltid drömt om en framtid, då hon skall tänka fritt, tala fritt, röra sig fritt och arbeta fritt med sådant, som gör henne lycklig. Något ringare framtidsmål kan människoanden icke ha. Men för att detta mål skall kunna förverkligas, får människor icke hålla på med att förgöra det bästa hos sig själva och hos varandra, sin känsla och sin intelligens. Drömmen om friheten formulerades redan för tusentals år sedan i de odödliga orden: "Sanningen skall göra eder fria".

* * *

En viktig uppgift för kvinnan är att locka mannen till samarbete för kulturella mål, liksom för mannen att få med sig kvinnan i samma strävan. Båda parterna behöva med nödvändighet varandras stöd. Låt oss icke glömma den gamla sagan om Minotauros, det fruktansvärda vidundret på Kreta. Det bodde i den namnkunniga labyrinthen på sagda ö och hade mänsklig gestalt med tjurhuvud. Till odjurets underhåll sändes som bekant vart åttonde år från Athen — såsom krigsskatt till kung Minos på Kreta — sju ädelborna ynglingar och sju ädelborna jungfrur. Kung Minos sköna och kloka dotter Ariadne fick odödlig ryktbarhet, därför att hon hade en tråd, "Ariadnetråden". Det är ganska impone-

rande att besinna, hur länge mänskligheten talat och fabulerat om denna ariadnetråd. Allt som sammanhängde därmed hände ju på en tid, som var förhistorisk redan för antiken. Då kan man ju ha rättighet att taga hela sagan som en symbolisk legend? Ariadne älskade Theseus, som kom till Kreta för att tillintetgöra vidundret. Likt andra otroligt modiga hjältar hade Theseus förmodligen bara tänkt rusa in i labyrinten och döda Minotauros. "Vänta litet!" bad Ariadne. "Tag denna tråd, annars kommer du icke levande ut igen!" Utan detta förståndiga samarbete hade slutet blivit olyckligt.

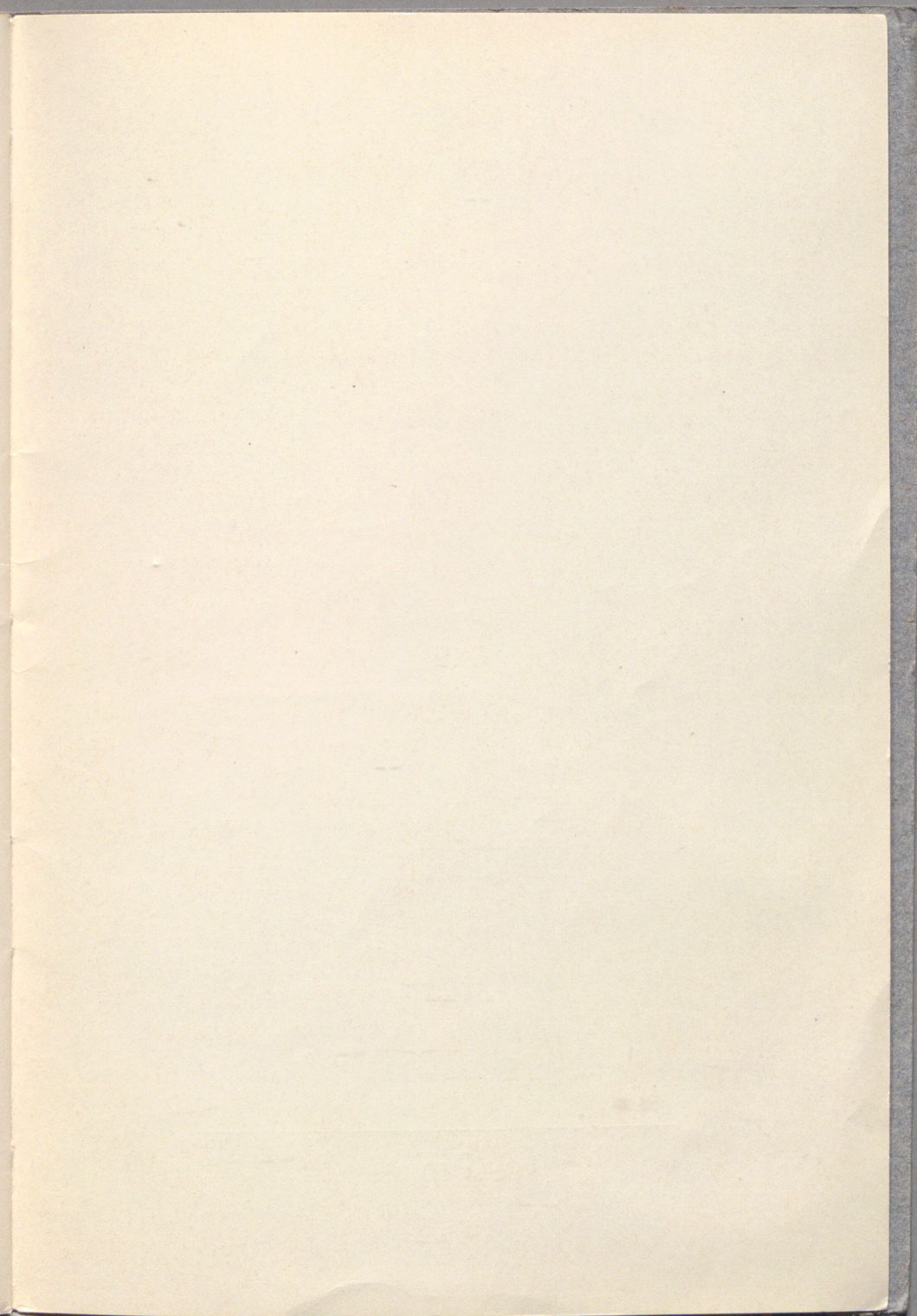
Ett samarbete mellan män och kvinnor till sällskapslivets höjande ägde en gång rum på ett anmärkningsvärt sätt på ett begränsat ställe i världen. Det var i Paris under slutet av 1700-talet. Då skapades av kvinnor med männens hjälp litterära salonger. Det länder dessa salongers kvinnliga upphov till ovansklig ära, att de förde fram andliga nöjen till hedersplatsen, och läto ätandet och drickandet komma i skuggan. Tankens höghet och poesiens skönhet blevo verkligen, hur otroligt det än låter, detta sällskapslivs innehåll. Men för att kunna njuta av höga tankar och litterära konstverk, fordras ett ganska stort mått av bildning och förfining. Det blir därför endast minoriteten av folket, som tills vidare kan höja sitt sällskapsliv till dylik nivå. För den stora mängden fordras det populära och lättfattliga förströelser. Mycket är redan gjort för att anskaffa sådana och en outtröttlig energi arbetar vidare på denna väg.

Allt för många kvinnor ha hittills endast resignerat inför Minotauros, om vi kunna likna alkoholen vid detta odjur, fast den slukar flera offer än fjorton ungdomar

vart åttonde år. Många kvinnor tro, att den moderna kvinnan icke äger någon "tråd". Att hennes inflytande minskats. Att hon inte längre inspirerar mannen till några hjältedåd. Att hon förlorat makten över hans fantasi, därför att hon blivit kamrat och konkurent. Detta är att vilseledas av obetydliga och tillfälliga störningar. Man och kvinna emellan råder ett ömsesidigt inflytande, som aldrig kan tillintetgöras. Det kunde kallas den fasta punkten i universum. Det är något absolut, som aldrig ökas eller minskas. Därför skall ariadnetråden alltid finnas.

Men kvinnan kan försumma att använda den. Det händer också att hon hindras därifrån av yttre tvång. Hon kan göras till slavinna, i stället för att vara fri och självbestämmande som en kungadotter. Tråden har tidtals varit satt ur funktion. Sådana tider bli ödesdigra. Många Teseusar ha med lycka och liv fått plikta för sin delaktighet i dem.

Övergången från de tillstånd, då kvinnan var slavinna, och till vår tid, då hon är medregent, har haft med sig svåra slitningar. Det dröjde, innan alla blevo medvetna om den nya situationens fördelar. Men förståndet härav växer allteftersom kvinnorna själva få mera blick för nöden i samhället och för sin makts förpliktelser. Hälften av släktet får ej förbli passivt, om nöden skall kunna minskas. Och detta gäller icke minst kulturens frigörande från alkoholgiftet. Så återkomma vi då till vår första fråga: "Varför är kulturlivet så inpregnerat med alkohol?" Och i en gammal legend ha vi funnit åtminstone det tillfälliga svaret: Därför att nutidens Teseus och Ariadne ännu icke gemensamt besegrat alkoholens Minotauros i kulturlivets labyrint.

Pris: 60 öre

